

Л. Д. 49

D. 49

СВЕКРУХА ЄВДОХА

Образок сценічний
в 3-ох діях

U. RAJMAN
DRAMATIC CLUB
BIRMINGHAM

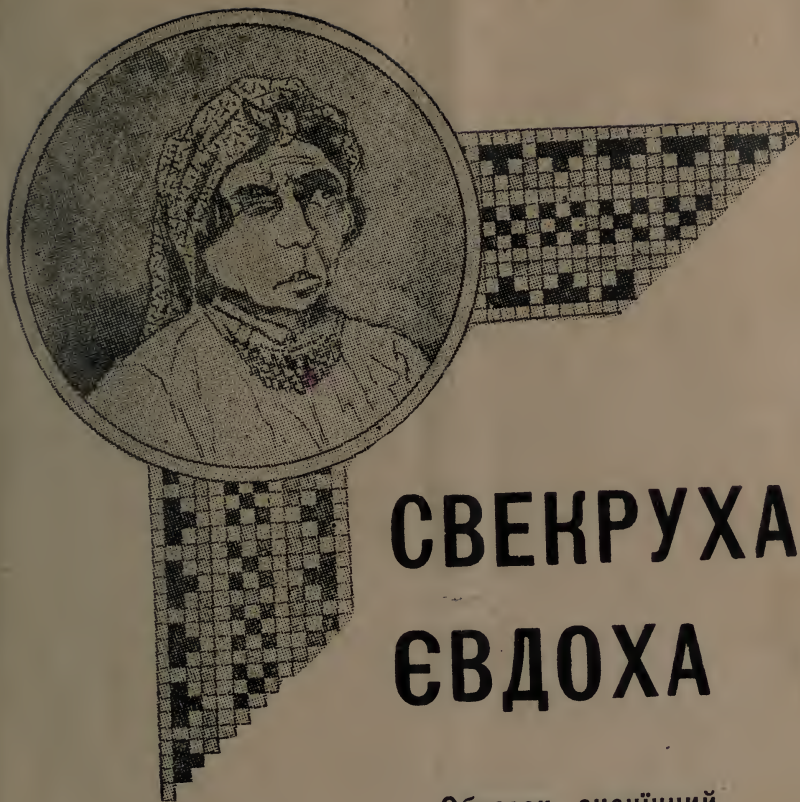
1919

НАКЛАДОМ "НОВОГО ЖИТЯ"

107 GRANT ST.,

OLYFHANT, P.

D. 49

СВЕКРУХА ЄВДОХА

Образок сценічний
в 3-ох діях

UKRAINIAN
DRAMATIC CLUB
KITCHENER ONT.

О С О Б И :

Яків, господар старий сивий.

Кит

Євдоха, його жінка, стара.

210/10

Іван, їх син.

Мамон

Олена, їх дочка літ 19.

Сісершман

Ксеня, жінка Івана, молода невіста

Лайм

Маруня, дитина Івана літ 5.

Кит

Атаназий, війт-грубий, лисий, ніс червоний.

Петро, старий господар.

Семениха і Василюха, жінки.

Парібни і дівчата.

Річ діє ся на селі.

Між I. а II. дією минає 2 неділі, а між II. а III. цілий рік.

ДІЯ I.

Сцена представляє город коло хати Якова, на боці видно хату і вікно—за плотом керниця. В глибині сцени вид дальшого села, хат і т. д.—Ксеня стоїть з рискалем в руках а коли куртина підноситься, Ксеня хвилю копає, а відтак опершись на рискаль говорить:

Ксеня: (сумно) Ой, Боже мій, Боже! — Вже рік минає, а Івана нема гай нема. І листу навіть до днесь з Америки нема!... Може йому який графунок став ся, або, борони Боже, яке нещастє... (Плаче) Івасю, Івасю, вертай ти вже раз до мене... Пять літ, як ми пібрались, тай що з того? От, ледви пожили рік а вже недоля розлучила нас. Ти поїхав, а мене саму з дитиною лишив на долю і недолю.. Кождий штурхає, кождий вислугуєсь мною, ніхто не скаже доброго слова. Ой та свекруха, свекруха! Буде вона тяжко конати за мою кривду! Кусник хліба як псови кине, та ще наклене і напрозиваєсь тільки, що й хліба відхоче ся... (плаче). Ой, Боже, Боже... Я, то ще нічо, але моя бідна Маруня... не маю її ані істоньки що дати, ані в що вбрати. І кому-ж я що злого зробила, що мене так ненавидять? (плаче). Ой світку мій гіренький, світе. Чому-ж се така чорна невістчина доля- Де в хаті молода невістка, там чорна її година... Чому-ж то ті перші молоді літа марнують ся на плачу і чорній роботі- Тепер замість щоб мені лиш жити, працювати і тїшити ся, я нидію, вяну і сохну зголюкана і напроклинана і то від кого? Від мамі — свекрухи! — Замість серця, поради для молодої невістки, в хаті лиш проклони і сварня... Ой Боже, Боже, таке жите!

Євдоха: (в віконці з хати) Ти мой на мой! Вже знов стоїш і дармуєш, га? Істи бись хтіла, а робити рученьки болять? Га? Ой небоже! (замигає вікно).

Ксеня: (копає) От і знов! — І щож я злого зробила, щом хвилю посумовала і згадала свого чоловіка, та щом зітхнула до Бога за свою лиху долю... (копає і плаче).

ЯВА II.

Євдоха (Входить)

Євдоха: Ну, чого пхивкаєш, га? Вже ти не рехт робота?

Ксеня: Що хочете від мене? Чейже копаю від самого раня.

Євдоха: А як ти мені відповідаєш, га? Вже пащекуєш, га? А хто я в?

Ксеня: А щож я сказала злого?

Євдоха: О, нічого злого! Ще й відворкує! І жени ту сина, прийми в хату невістку! Перед шлюбом таке то скромне, а потім... го, го! (грозить).

Ксеня: Чогож ви, мамо, чіпаєтесь мене? Щож я вам зробила?

Євдоха: (покривляєсь) Зробила, зробила... ооо! Ти вже багато наробила. Я навчаю, говорю, показую, а то як стовп який!

Ксеня: (плаче) Та дайтеж вже раз спокій з тою сваркою, а то вже й жите остогидло!

Євдоха: Ого... го!... Остогидло, остогидло! Не знаю чого? Не смакує чорний хліб, праця? Го, го, го! Знаю я, знаю такі панянки! Лежала би цілий день, та пироги їла — а ти стара роби, служи їй... омого... Публіка якась! Остогидло жите... Як ти не рехт, то забирай ся до чорта, щоб твоїм духом тут не пахло.

Ксеня: Таж я жінка вашого сина, деж я піду?

Євдоха: Ну, ну, ну, дивіть ся людоньки добрі, який моя невісточка має писочок. Ото раз! О том ся дочекала потіхи! А бодай ти була ще маленькою сконала, ніж мала завязати свій моїй дитині!

Ксеня: Абож то я впрошувала ся, чи що? Самісьте хотіли!

Євдоха: Бом дурна була, от що!

Ксеня: Мамо, мамо! Абож я не людина? Абож я вам що злого зробила? Ви і пса погладите, а для невістки ніколи і доброго слова не маєте?

Євдоха: Мовчи щенюку! О!... дивіть ся люди, ще мене обмовляє, що я не знать яка зла, а ти заволоко якась, ти...! (грозить).

ЯВА III.

Євдоха, Ксеня і Яків (входить з поза хати)

Яків: Чомуж знов кричиш на Ксеню?

Євдоха: А тобі що до того? А засі! Хлоп до діпа, а до того, що є між бабами, засі!

Яків: В тебе хибая кийсь чорт всадив ся, чи що! Іно чоловік вйде до хати, а вже нічого не почувеш як сварню, сварню, та сварню... Тьфу, щезай бідо!

Євдоха: А тобі, старцуне, вже і я не рехт, га? Я вже для тебе стара? Ади? Ой змарнувала я свої молоді літа за таким хлопом, а днесь він не вмів мене навіть пошанувати.

Яків: То жий як людина, будь добра, не роби пекла в хаті — а я і кождий пошанув.

Євдоха: Ну, дивіть-но добрі люди, що вже не вигидає на мене? Або я як жию?... Я роблю пекло,... га?... Я стараюсь, я шибая собою, не доім, не досплю, гарую за всіх як вил, а сей старий дармоїд робить з мене публіку! А бодай тобі язик скрутило!

Яків: Ну, вже дереш писок! (махає рукою) Ей, небого (до Ксені) Ксеню, покинь ресю роботу, а бери граблі, та ходи зі мною до сіна (виходить за ним з хати Ксеня).

Євдоха: (за ними) Ади! То він замість обстати за жінкою, обстає за невісткою. А грім би тебе забив!

ЯВА IV

Євдоха: (сама) Все роби сама, працєю, гаруй на старі літа як яка наймичка, а невістка буде вилежувати ся... І по щож Івн женив ся?... В людей є якісь невістки здорові, робучі, веселі, а ту що? якесь паршиве, плаксиве, — я і навчаю і наказую а нераз як не стане терпцю — штуркну, а воно мовчить як стовп... Чиста кара Божа з такою невісткою, ще й бахора має і його годуй, слухай його криків... Ігій на тебе!

ЯВА V.

Семениха (входить і іде до керниці по воду; цілий час говорить, черпаючи воду)

Семениха: А що ви, кумцю, так розлебеділись?

Євдоха: Ой, нещаслива моя година, кумцю, вже не можу собі дати ради, видко якесь наслане, чи що.

Семениха: (зітхає) Га, — тяжко тепер жити бідній людині.

Євдоха: Ой, ой, ой... тяжко, тяжко! На старі літа не має христїнин спокою. Гаруй, та гаруй до гробової дошки і хїба аж тоді вже будеш мати спочинок.

Семениха: Еє... та ви ще маєте, Богу дякувати ким виручити ся.

Євдоха: О, не знать ким?

Семениха: Ну, а Ксенька!

Євдоха: Го, го, го, — се паннуця, ляля! Де її до роботи! Боїть ся, щоб руки не посідали ся!

Семениха: Е, говоріть ви своє, кумцю, я прецінь бачу, як вона щиро працює. Вона ще дівчиною була робуча та метка.

Євдоха: Ага — працює! Хіба що накричу.

Семениха: Богом а правдою, то ви таки за богато кричите на невістку, чейже се людина і серце має.

Євдоха: Ади, ади, то ви хочете мене вчити, чи що? А вам, кумцю, засї.

Семениха: Та бо ви зараз гніваєтесь, а я таки щиро кажу, що будете мати гріх за невістку.

Євдоха: А засї тобі до мене! Пильнуй свого носа не чужого проса!

Семениха: Та чого сердити ся, чого кричати? Як вам моє слово не в лад, то я з своїм назад, а пащекувати нема пощо.

Євдоха: Що? Як? Я пащекую? А ти заталалана! То ти будеш собі мною писок витирати? Аби тобі його викрутило!

Семениха: Тобі вже й так викрутило... а і ще більша тебе кара чекає, як ся не покаєш!

Євдоха: А замкнеш ти собі хавку, бо я тобі її колом замкну, ти чарівнице якась!

Семениха: Ти сама чарівниця. А хтож то на Юра вганяв зі скінцем через людські сади, га?

Євдоха: Мой! Вступи ся мені з очий, бо тя обезвічу!

Семениха: Гарбуз мамі твоїй! Я й сама собі піду, щоб не слухати твого гадючого шипіня. (відходить)

ЯВА VI.

Євдоха і Василиха (входять)

Василиха: (спокійно) То о що вам таке пішло?

Євдоха: Кажу вам, кумцю, не витримана година з тою пискатою. Вона буде мене вчити, що я маю робити з невісткою! Дивіть ся, яка мені попада!

Василиха: Еее... та хто би вважав на таку Семениху...

Євдоха: Та бо вже годї витримати.

Василиха: Ви ліпше послухайте, що я вам скажу, кумцю.

Євдоха: А що таке? (обтираєсь фартухом)

Василиха: Ану, вгадайте (сміє ся).

Євдоха: Та де мені тепер до того, коли тота пашчекувата так мене розсердила, що малом її голови не розбила як суцї.

Василиха: Маєте Оленку, га?

Євдоха: Ну та е... або що?

Василиха: Трафляєсь її добрий жених.

Євдоха: (цікаво) Га?... А де?... хто?

Василиха: Чекайте, кумцю, я вам скажу.

Євдоха: Ну, хто? прецінь?

Василиха: От наш війт сподобав собі вашу Оленку.

Євдоха: Війт? Ну, та то не зле. Дівчина, як самі знаєте, добра, робуча, бо як той казав, добру школу перейшла в моїх руках.)

Василиха: (усміхаєсь) Вірю, вірю... ого...!

Євдоха: Але він не багатий, а я Олені не можу також багато дати.

Василиха: Але все таки щось буде мати.

Євдоха: Ну, та гола не є. Є 5 моргів поля по моїй смерти... Коби мені так не Іван і не тая невістка! Тоді мала би Олена більше, була би першою богачкою на ціле село, але щож? Їсти є кому а робити нема.

Василиха: А колиж Іван верне з Америки?

Євдоха: А чор його знає коли. Забрав ся, поїхав і лишив мені на карку жінку з дитиною.

Василиха: А не могла би то Ксеня іти на службу, а не сидіти в хаті та дармувати?

Євдоха: Ото то то, кумонько. Ой святі ваші слова. Ая!... на службу, на службу, най іде на чужі руки!

Василиха: Таки так! Вам було би лїпше і її.

Євдоха: Ая, ая, кумцю. Таки так, абим так здорова! Ая! Зараз таки дресь нажену її на службу. Най іде з бахором між чужих людей. Най знає, що є праця і кусень хліба. Ая! Пан Біг вас просвітив!

Василиха: Та я ніби кумцю, гей той каже, не того. Та де? Я іно так казала... я не хочу її лиха... най їй Бог помагає!

Євдоха: А, найби вже раз щезла, то в хаті лекше стане.

Василиха: Ви, кумонько, так не робіть. Я іно так собі говорила, а то може Іван верне ся з Америки, то що скаже, если Ксеньки не застане дома?

Євдоха: Що? Нічо! Таж я його рідна мама, що він мені може зробити? З хати вижене, чи з ґрунту! Колиж бо то всьо моє. Він ще повинен мені заплатити за те, що я його жінку годувала.

Василиха: Ну, ну... але йому може буде таки прикро. — Люди, кумцю, казали, от... сей... Василь Пелехатий, що місяць тому вернув з Америки, то казав, що Іван був в шпиталю, але йому вже полекшало, та хоче вертати до дому.

Євдоха: А най там... Я ту газдиня в своїй хаті, а не Іван або його жінка! Так зроблю, як мені схоче ся.

Василиха: Ну, то робить собі, як хочете, ви мудрі та багаті, маєте право, що мені до Ксені і Івана, се не мої діти.

Євдоха: Я таки так зроблю, як схочу. А ви, кумцю, поговоріть з війтом. Олену вже я сама вговорю і буде все гаразд! Ая!

Василиха: Та дай Боже! Добре! Я ще таки зараз загляну до війта.
(виходить)

ЯВА VII.

Євдоха (сама)

(хвилю думає) Гм... щож...? піде!... А що Іван скаже як приїде?... Овва! Що мені зробіть? Чи я не рідна йому мама?... мені вільно робити, що схочу... Я собі сама газдиня на своїм ґрунті... (думає) Не буде з ким навіть розмовити ся як Ксенька піде?... Не буде на кім і злости зігнати. Старий — накричить на мене, а я на кого?... Гм... ану... Олена ще зістане... а Ксенька?... най іде! Ая... Захотілось її бути газдинею на чужім ґрунті?... Диви!... (зі злостію) А засі її до мого ґрунту, до моєї хати... Що з того, що й хліб спече ліпший як я, і страву зварить ліпшу?... Або гіршої не можна зісти, чи що? Все її хвалить... ну то що? Але де вона так научилась?... Мені аж стидно перед нею. І я мала би се стерпіти? О недочекане її! Най мені вступить ся з перед очий... мусить вступити ся. (виходить)

ЯВА VIII.

Олена (вибігає з хати)

Олена: (кликає) Мамо!... Мамо!... (оглядаєсь) А деж вони поділи ся? Що іно чулам їх крик тутки, а вже їх нема. Може пішли до саду? Ану я побіжу до них. (Вибігає і здibuєсь з війтом: побачивши його, відскакує на бік.)

ЯВА IX.

Олена і війт (входить)

Війт: (розвівши руки) Чекай, гов... Оленко... була бись забила мене.

Олена: Та ні, я лиш...

Війт: Ая! Тажесь так мене вгріла, аж мені свічки в очах стали.

Олена: (смієсь) Ха, ха, ха... алеж бо і є в що вгріти, нівроку. Якби так не виділа, тобим думала, щом натрафіла на бика.

Війт: Абож то я такий грубий, чи що? Я ще... тее... нічого собі... молодий.

Олена: Ото мені раз молодий, а лисий як гарбуз. Ха, ха, ха! (смієсь)

Війт: Е, не штука тобі сміяти ся. Тобі веселість в голові, а мені гризота. Ая!

Олена: Та не знати чим може війт так дуже гризти ся?

Війт: Ой є, є чим гризтись! Сам я бідний самітний на світі, як па-лець і нема в хаті до кого й слова промовити.

Олена: Йдїть між людий, а там вже набалакаєте ся до волї.

Війт: Та що там за балакане між людьми? Я волїв би мати когось в хаті, з ким мігбим побалакати.

Олена: Запросїть собі... от... Василиху, вона вам наговорить за ціле село!

Війт: (до себе) Диви яка! (до Олени) На що мені старої? Я хочу молодї... от... такої, як ти... то але!

Олена: Ха, ха, ха... захотїлось.

Війт: Або що? Може я тобі не до вподоби?

Олена: До вподоби не вподоби, але за вас таки бим не пішла

Війт: Ов! А то чому? Я ще тепер не сватаю, але колись спробую.

Олена: Ти до мене не ходи,
Не грать собі ночи,
Я за тебе не піду,
Бо ми ся не хоче. (втікає)

ЯВА X.

Війт (сам)

(оглядаючись за Оленою) Ігій!... втікла бестия. Але най там! Аби іно Василиха лад зробила — то христїнин на старість ще оженить ся і за-грїєсь на чужім ґрунті та богацтві. А жив би я, тоді жив! Мой, мой, мой! Старих нагнавбим, а сам (оглядаєсь на всі боки) пив бим я... пив, як бик. Хата файна... ґрунту нівроку є... та і гроші, кажуть люди, стара ховає десь в скринї... От, коби ще позбулись Ксеньки з хати, тоді би я був собі пан на цілу губу. Стару взяв бим в руки так, що ну ну!

ЯВА XI.

Війт (входять Ксеня з Марусею)

Ксеня: (плаче) Боже мій, Боже, що вони зі мною вже не роблять!...

Війт: (до себе) Ого! певно посварились! Треба мені йти — бо на що мені пхати здорову голову під євангеліє і то ще перед шлюбом...
(виходить)

Маруня: Мамцю, ви плачете? Чого плачете?

Ксеня: Нічо, дитинко, моє ти щастє, (цілує) моє ти золото! Бог нас не опустить.

Маруня: Бозя добрий! Не плачте, бо Бозя буде гнівати ся. Маруня буде молити ся до Бозі за мамцю... та татуня... *зун співає дуже*

Ксеня: Так, так... молись дитинко, може Бог вислухає твоє невинне серденько, і не опустить нас. (плаче. Чути з далека спів хоральний дуже тихонький "Там на горі крута вежа"). Як красно всюди на світі, як весело, а мені так сумно на душі, так серце болить. Днесь, Боже, Боже мій, я маю все-те покинути, сю хатину, де з Іваном ми жили цілий рік у щастю... все покинути... і йти між чужих людей на недолю... (спів зближаєсь що раз ближше) Ооо!... вони там співають... їм весело в серцю... се весна грає у серцях... а в мене так сумно... так пусто... (цілує Маруню) Ти одна ще, моє золото, ти ще одна любиш мамунцю, правда?

Маруня: (обнімає Ксеню за шию і цілує) Маруня дуже, дуже любить мамунцю!

ЯВА XII.

(Входять дівчата та хлопці з граблями і співом. Ксеня і Мариня в обіймах на боці.)

Дівчата: Ксенько, чому ти втікла з поля — ходи з нами! Ми йдемо тепер кінчити сіно... в вечер музика!

Ксеня: Ідїть самі, сестрички, де мені тепер музика в голові!

Парібок: Ходи з нами на зелені луки, там при сїні заспіваєм так, що слеза висохне і серце зрадїє.

Ксеня: (сумно) Боже, Боже!... (до них) не можу... не можу... бо... в хаті робота.

Дівчина I.: (до другої дівчини) Та стара чарівниця Євдоха не пустить її.

(Дівчина II.: Тихо, ще готово де стару наднести!)

(Парібон: Ну, дівчата, як не може йти то не може, а ми квалмо ся, бо вечер недалеко а роботи гук.)

(Дівчина I.: Ну, Ксенько, підеш чи ні?)

Ксеня: Ой рада би я піти... але не можу, головою муру не пробеш.

Дівчата: Га, як не мож, то не мож — а шкода! Ну, бувай здорова, Ксенько. Мусимо йти. (Виходять)

Дівчина I.: Ану заспіваймо. *спів*
мене Вічка не бачила

Дівчина II.: А якої?

Дівчата: Назарета, Назарета! (співають, за сценою чути спів що раз тихше і тихше).

Ксеня: (стоїть заслухана. хапавсь за серце) О!... так страшно... так сумно... гей... бувайте здорові, милі люди... вже не бачити мені вас... не співати мені з вами... Ох, як тяжко в серцю... завтра де?... на чужині... між чужими... не побачу дорогих моїх товаришок... а рідне село, хата... рідні гори... як в серцю тяжко, як болить, яка чорна туга обнімає серце... Іване, Іване, ти далеко, не знаєш, що роблять з твоєю жінкою... проганяють її з твоєї хати... Іване — твоя дитина йде на чужі руки... (плаче)

ЯВА XIII.

(Входить Олена заплакана)

Олена: Ксеню... Ксеню, і ти плачеш?

Ксеня: А щож мені робити? Тяжко покинути, де христїнин жив...

Олена: Як то покинути?

Ксеня: Мама виганяють мене з хати, бо каже, що не буде мене за дурно годувати...

Олена: Бідна ти сестричко!... Боже, Боже, що ту у нас не дієсь... І мене мама хоче силою видати за війта того піяка і неробу! Але... я не можу... і не піду... хіба мене звяжуть і занесуть до церкви... але я і в церкві скажу, що мене силують і не піду за нелюба, хотьби мені і голову зірвали.

Ксеня: Бог нас досвідчає — Олекно.

Олена: І се рідна мати? Се...

Ксеня: Цить, Оленю, на рідну маму грїх відказувати. Бог є добрий, Він бачить нашу кривду.

Олена: Але я знаю, що мама як впруть ся, то ніхто не порадить. Навіть тато не допоможуть, хотяй так нас обі любить. Мама їх закричать... заголюкають і вже (плаче).

Ксеня: Ой, Оленко, Оленко, гірко жити на світі... але щож вдієм? Карає нас Бог за гріхи наші. Не маю я нікого, ні тата, ні мами, ні свояків — я бідна сирітка не маю де подітись а завтра все покину, та підем нещасні обі з Марунею між чужих... а ти Олено... най тебе Бог благословить та стереже від нещастя. (показує на небо) Там моли ся, там високо Він запалив для всіх сонечко, всіх огріває, все бачить... До Него йди, Йому віддай ся в опіку... в Нїм ціла наша надія...

Олена: І тобі Ксеню Бог не судив долі.

Ксеня: Я не нарікаю на Бога... ні... хочай серце.. пукає з жалю, а болю — однак...

Олена: Ксеню... я без тебе вмру... Не йди, не йди, сестричко... деж я піду як тебе не стане? Комуж поскаржу ся? Перед ким виплачу ся? (обнимають ся і плачуть)

Куртина спадає.

ДІЯ II.

(Сцена представляє нутро хати Євдохи. В глибині двері, по правім боці вікно.)

ЯВА I.

Євдоха — Яків — Олена

Яків: Я тобі кажу, Євдохо, що з сего нічого не буде — я не позволю дівчини марнувати — не дам Олені за вїйта — розумієш?

Євдоха: Ади старий вже скрипить, ану розпускай ще писк.

Яків: Плети, що хочеш, а я не дам.

Олена: (цілує тата в руку) Татунцю, Бог вам надгородить.

Яків: Не бій ся, Оленко.

Євдоха: Го, го... цяцьбай ся з нею цяцькай, але аби ти і тріс то таки буде так як я хочу — а не ти.

Яків: Вже ти досить ту наробила лиха.

Євдоха: А тобі що до того? — Я хочу, щоб Олена йшла за вїйта і вже! І так мусить бути.

Яків: А ти що собі гадаєш? Чи я, чи що? Чи я не батько дитині? Чи я не маю мати ту голосу, де іде о судьбу рідної дитини?

Євдоха: А засі тобі! — Я ту газдиня — а ти що? Се мій ґрунт, моя хата, ти ту нічого не дав, то й голосу не маєш, а як я схочу, то вас всіх вижену на чотири вітри, розумієш?

Яків: Іно бабо не пащекуй і не сіпай ся до мене, бо пожалуєш.

Євдоха: Ова! І що ми зробиш? Може то, що з Ксенькою? Не давесь її вигнати, ну і шож з того? А я її їсти не дала і не дам, бо ми ся не хоче! Най здихає з голоду зайда якась!

Яків: Ох, ти бісового сина дочко! Чекай будеш ти колись тяжко чонати за людську кривду.

Євдоха: Що! Може схочеш мене бити? ану, спробуй! Ти гадаєш, що я тебе ся бою, або твоєї Ксеньки! А ось твоя Ксенька вже два дни не їла і що ми ся стало? І нині не дам! Не дам, хотьби й гинула. Най собі йде від мене, де її очи понесуть! В мене для неї місця нема!

Яків: І ти не встидаєш ся мучити бідну невістку? — ой бабо, бабо — памятай — Бог ще тебе тяжко покарає за невинних.

Євдоха: Як покарає, то не тебе, а тобі засї до мене. Диви ся! Він менї казане ту говорить! — Як тобі не рехт, то забирай ся на чотири вітри, менї тебе тут до хрїну!

Олена: Мамо — що ви...

Євдоха: Мовчи — бо ти розїдру писок аж до уха!

Олена: (плаче)

ЯВА II.

(Входить Ксеня з Марусею, блїда, хитаєсь)

Яків, Євдоха, Олена, Ксеня і Маруня

Яків: Дивись, чарівнице, щось з неї зробила!

Євдоха: Най собі йде гет, щоб мої очі її не бачили! Ту місця для заволоків нема.

Ксеня: Мамо, в мене вже сили нема! Та змилосердїсь ся вже не надїмною, але над бідною дитиною! Від вчєра ще не їла! Дайте бодай кусник хлїба.

Євдоха: Га, “Мамо дайте”, а дуля! Нічого не дам — забирай ся звїдси, най дух твій тутки не смердить.

Ксеня: Деж я бїдна лїду? Я сили не маю і анї сотика при душі нема.

Євдоха: А менї що до того? — Іди де хочеш! Світ широкий для таких заволок.

Яків: (до Євдохи) О, ти без серця, гадино сороката! (внимає зі скринї хлїб і подає Ксенї — Євдоха зриваєсь і вибирає її з рук)

Євдоха: А засї тобі до хлїба! Се не твоє.

Яків: То вдави ся ним, гадино несолена! (виходить лупнувши дверми)

Євдоха: Іди та ноги поломи!

Ксеня: (сїдає)

Євдоха: Гони звїдси! Ту місця для тебе нема! Забирай ся!

Олена: (бере Ксеньку і виходять до бїчної хати).

Євдоха: (за ними) Олено, як бись щось дала — то ну! Памятай собі!

ЯВА III.

Сама Євдоха

Ха, ха, ха... як висохла!... Але най там! Не вмре! А таки з голоду піде і вже раз позбуду ся з хати тої заволоки... З Оленою зараз днесь таки скінчу; зараз прийде вїйт в свати, засватаю і вже кінець буде — а пізнійше... се мене іно трохи гризе — Іван (а по хвили) най пропадає! Що він мені зробить? Прецінь на рідну маму не кине ся, се грїх — ая — (Дивить ся в вікно). Ідуть свати! (Біжить і втвирає двері).

ЯВА IV

Входять Петро і Вїйт

Петро: Слава Ісусу Христу!

Євдоха: Слава во віки... вітайте гості!

Петро: Прийшли ми до вас по княжну для отсего князя.

Євдоха: Се великий гонор для нас бідних, але радо приймаємо. — (кликає) Олено, Олено!

ЯВА V.

Тамті і Олена

Євдоха: (до Олени) Прийшов тутки пан молодий до тебе в свати — де маєш ручники?

Олена: Мамо!...

Євдоха: (грізно) Мовчи! Неси ручники.

Олена: Радше смерть, мамо...

Євдоха: Кажу йди і анї слова, бо...

Олена: (плаче і вибігає)

Євдоха: Ви не дивуйте ся, се молоде і дурне та не знає, де єї доля чекає.

Петро: От дївчина, звичайно, стидає ся... а замуж аж пишчить.

Вїйт: Та таки так.

Євдоха: (кликає) Олено, та неси раз.

Петро: Ви не гнівайтеся, кумо — ми почекаємо.

Війт: Не спішно, день великий.

Євдоха: Зараз — іно я сама піду по неї... (виходить)

Петро: От, війте, щось вам ту не раді.

Війт: Ет, вгадав! — Таж я не перший ліпший, але рахувати таки війт.

Петро: Я би на вашім місци... якось... таки не напирився.

Війт: Абож я напирюся? От мама хоче, годить ся — то і що більше треба? Олена донька, її право слухати що рідна мама розбаже.

Петро: Га, ви не дитина, маєте розум, робіть як хочете.

(За сценою крик.)

Петро: Йой... Боже — та вона її бе!

Війт: То і щож? Рідна мама має право.

Петро: Ет... знаєте, се якась неясна справа. — Я не хочу ту пальців мачати тай іду.

Війт: Ану спробуй! Як вже прийшов то пропало.

Петро: Як то пропало? Та се не ярмарок!

ЯВА VI.

(Євдоха впроваджує Олену і по дорозі штуркає)

Євдоха: От не дивуйтеся, се через дурну скромність дівочу (до Олени) подавай ручник Петрови — ну, скоро, бо як ти подам, то ся аж ногами вкриєш!

Олена: Мамо, мамунцю, не завязуйте мені світа, — я не хочу.

Євдоха: (Бере за руку і тягне) Я мати, віддаю вам, пане молодий, її за жінку — беріть, та жийте щасливо.

Війт: Дякую вам пані матко — будемо жити щасливо, Бог дасть.

Петро: (до себе) Ну, таких сватів я ще з роду не бачив. — (голосно) Я вже тут не маю що робити. Олено не гнівайся на мене! Як би я був знав що то за свати, то я би тут і не показав ся. — Бувайте здорові. (Виходить.)

Олена: Боже мій Боже! що вони зі мною не вирабляють?

Війт: Не вдавай, Олено, — усе буде гаразд, іно поберемо ся.

Євдоха: Ага — зараз таки ідїть до протоколу і давайте на оповіди. А я з Оленою зараз надїду. — (до Олени) Іди, збирай ся, — підемо до протоколу.

Олена: (виходить і плаче).

Вїйт: То все гаразд, а щож з ґрунтом?

Євдоха: Так буде, як я сказала: все вам віддам, сли будете мене шанувати і сама при вас замешкаю.

Вїйт: Ну, а... рахувати... Яків то що?

Євдоха: А... най собі робить, що хоче, се не його — се мій ґрунт, до того він не має права а з голоду не згине.

Вїйт: Ну, то все гаразд — іно весїле; але чуєте, панї матко, се іно обіцянка; — а то, як той каже “то добре що в письмі”, може би таки списати нашу умову.

Євдоха: О, о... зараз писати! Чекайте най оповіди виголосять, тоді поїдемо до міста, тай спїшемо умову- не бїйте ся, вже що я обіцяла, то дам.

Вїйт: Та... як так кажете, то і добре, а тепер мамуню, вважайте на Оленку, та приходїть до протоколу, бо я таки зараз їду.—(виходить)

ЯВА VII.

Євдоха сама

Все йде гаразд... Ксенька піде гет... хотяй... ту (показує на серце) якийсь неспокїй... (вперто) Ее... та кожож я маю бояти ся?... Хто менї що зробить? Я ту ґаздиня в своїй хатї... Ова! що менї зроблять?... Най хто спробує, най ся зі мною зачіпить, то остатна йому година!... — Яків?... ова!... його не бою ся... а Іван?... гм, може і не верне, хто знає де він, що з ним дїє ся... гм... кривда... яка? Або я що чужого беру, чи що? Свое бороню від заволоків... се чейже не грїх... до сего маю право... а може се грїх?... (мовчить) дам на, акафіст, і куплю свїчку до св. О. Николая то і буде,.. ая... відмолюсь... А чокож ту грїзтись? (Чути гамір на дворї) Що там знов дїєсь?... (витглядає за дверї і відскакує на бік)— Ксеньку ведуть... Диви... Може що собі заподїяла... Скажуть, що се я зробила... а... (вводять Ксеньку — Яків веде Маруню).

ЯВА VIII.

Яків: (з обуренєм) Бабо чортівська! Диви ся, що ти наробила! Ксенька з голоду гине... Бог тебе за неї тяжко скарає.

Євдоха: А хібаж я тут винна? Чи я її не казала йти на службу? Чомуж не робила так, як я її казала?

Яків: Не теркочи та не мели язиком, але води подай, чуєш?

Євдоха: А щож то я, твоя слуга, чи наймичка? Га?

Петро: Та дайтеж Євдохо, не видите що жінка гине?

Євдоха: Мовчи, а ти по що ту вліз? га? Забирай ся мені з хати. Я ту газдиня.

(Петро бере воду і подає Ксенці.)

Ксеня: (слабо) Маруню!... Де Маруня?

Маруня: Мамунцю, я тутки коло вас.

Ксеня: Бідна моя сирітко...

Яків: Успокий ся, Ксеню! — На, маєш води, напий ся. Зараз ти хліба дадуть. Ану, Петре, скочте за хлібом де до сусіди, бо та чарівниця не дасть, се камінь, не чоловік.— (Петро виходить.)

Ксеня: Тату... я вже не хочу... мені вже не до їдла... я вмираю.

Яків: Цить дитино, се ще нічого.

Ксеня: Ой Боже, так тяжко...

Маруня: Мамунцю...

Ксеня: Тату... на когоч я єї лишу?

Яків: Не бій ся, Ксеню, нічого тобі не буде. — (До Євдохи) Диви, щось наробила. І маєш ти яку совість?

Євдоха: А тобі засі до моєї совісти!

Ксеня: Ой, Іване, Іване, чомуж ти мене лишив саму... (плаче)...

(Двері відчиняють ся і вбігає Іван в убраню американським з тлу-маком в руках.)

ЯВА ІХ.

Іван: Ксеню! Де Ксеня?—(Всі відступають—Євдоха настрашена.)

Іван: (до Ксені) Боже... а се що за нещасте? Ксеню, що тобі є? моя ти бідна жінко, замучили тебе... А я нещасний не міг борше приїхати, бо я сам лежав у шпитали..

Ксеня: (усміхаєсь) Іване, Івасю...

Іван: Ксеню, Ксеню... Моя люба подруго! Я спішив, їхав, я летів птахом, щоб до тебе прибічи... Ой не сподівав ся я тебе так застати. Але не бій ся, тепер всьо направить ся. (до Євдохи) Мамо, і ви мама? Гадина би того не зробила!

Євдоха? Так? То ти такий син? То ти так з мамою витаєш ся, га?

Іван: То ви мама? То я з вами мав би витати ся? (впадає в плач) Ох, я бідний сирота, я вже не маю мами... (відвертає ся від Євдохи).

Петро: Та цить Іване — гріх так плакати. Бог з тобою.

(Іван бере Маруню на руки.)

Іван: Маруню, бідна моя дитинко... (цілує її.)

Євдоха: (до себе) Щось мені... ту... (показує на серце) лячно..., але... чейже не кинесь на рідну маму...

Іван: (до Якова) Тату, ви були для Ксені добрі, маєте ту гроші — скажіть мені наймити фіру, та допоміть забрати звідси Ксеню. Ми поїдем гет, де очи понесуть, аби як найдалше від сего пекла... бо боюсь... гріха... Поможіть мені вивести звідси бідну мою жінку, бо не хочу щоб дивила ся на свого ворога лютого. (випроваджує Ксеню і всі виходять)

Євдоха: (сама лишилась — оглядаєсь хвилию на двері). Вже забрали ся... Чогось мені страшно... (хрестить ся) Як почорніла з голоду... страшно... я хотіла лишень її позбути ся... а щож я винна?... Чейже ще не вмерла... (оглядаєсь) з голоду мліла з жалю... на мене... Боже... Ксеню... прости мені... я не хотіла тобі зла... ти мовчала... (по хвилі) І чогож я хочу, що говорю?... Олена буде богатша... Олена? Олена?... А если і вона мене проклене за се, що я її силує вийти за війта?... Іван прокляв мене і Олену страчу?... Ох! (халаєсь за серце) гу щось болить... щось тисне... се кара Божа... Відмолють... куплю свічок... дам на церкву... може лекше стане...

Куртина спадає.

ДІЯ ІІІ.

Хата Івана—Двері заціплені, в середині на ліво віконце, на право стіл нахрещений, на нім хліб—за столом на лавці сидить Маруня. Іван стоїть при вікні.

ЯВА І.

Іван і Маруня

Іван: Минув вже рік, як я вернув ся. Днесь Святий Вечер... зірка заїде... по селі зачинають коляди, всюди радість, всюди весело... в родині... а в мене... так пусто і сумно... Святий Вечер!... Обходив я його... з Ксенею перший і послідний раз... потім в Америці серцем душею тужив я а своїми... гірко плакав на чужині за рідним селом, за хатою, за Ксенею, за дитиною... Їхав з надією... а застав... Боже, Боже... жінку замучили мені на смерть... І тепер я знов сам, з дитиною, коло мене пусто, знов туга серце обнімає... І се мені заподіяла рідна мама... рідна мама... замучила мені жінку... ах... Боже, Боже ратуй мене перед гріхом... (ломить руки)... Що тепер варта мое жите?... (оглядаєсь) Маруня, так се моя дитина, для, для неї ще мушу жити.

Маруня: Тату, а маму взяли... вже не прийде?

Іван: Ах!... Маруню, дитинко ти моя... вже нема нашої мамунці, взяли її, закопали в сиру землю — її душа там у Бозі — високо, вона дивить ся на нас.

Маруня: (оглядає ся понад себе) Де, де? Я їх не виджу.

Іван: Не видиш і не побачиш, бо їх тепер вже не можна бачити, вони тепер там (показує на небо) високо — у Бозі.

Маруня: Мамунця високо у Бозі... там на зірках, правда?... А прийдуть коли?

Іван: Ох, коби прийшли... коби ще їх хоть побачити! Ксеню, Ксеню.. ти вже у Бога... споглянь тут на нас бідних сиріт... (спускає голову і обтирає слези).

Маруня: Татунцю.. а вже зірка зійшла?

Іван: Зійшла вже, перехрестись Маруню, змов зі мною... Отче наш за душу мамунці. (Маруня і Іван молять ся).

Іван: (бере хліб, втирає слези — крає і дає кусень Маруні) На — маєш дитинко, се Божий дар! Тато не має лішого, бо ми дуже а дуже бідні.

Маруня: А колача не буде?

Іван: Не буде, дитинко, На другий рік, — то вже дам тобі не один колач. (Кладе кусень хліба на пусте місце.) Ксеню, і о тобі ми не забули. Споглянь на нас, може твій дух тутки близько, може ту стоїть... (Чути легке пукане до дверей.)

Іван: (оглядаєсь) Хто се може бути тепер, так пізно, коли тепер всі сидять при святій вечері?

Маруня: Тату, я бою ся... щось пукає.

Іван: Се може мишка де шкробає, не бій ся, дитинко!

Маруня: (тулить ся до Івана) Тату, так чогось темно там у вікні.

Іван: Се чорна нічка обняла землю, та сонічко скрилось за горами і темно стало на світі (до себе) як в моїй душі.

Маруня: Щось так лячно... я бою ся.

Іван: Мое ти золото, не бій ся нічого (тулить її до себе). (Чути знов пукане.)

Маруня: От знов щось пукає, може се мамунця?

Іван: Тобі причуло ся (надслухує) — (хтось пукає). Хто там?

Голос: Я, Олена, втвори борзо! (Іван біжить хутко і відмикає двері.) Входить, Олена, бліда, постаріла.)

ЯВА П.

* Іван, Маруня і Олена, потім Євдоха і Янів

Іван: (здивовано) Оленко, сестричко! — Ти? в ночі? до мене?

Олена: Так, братчику мій, до тебе, але... (неспокійна)

Іван: Щож тобі сталось? Олено!

Олена: Івасю!... Я ту не сама... (Отвирають ся двері, входить Янів і веде помаленьку Євдоху і саджає її на лавку.)

Олена: (до Івана) Івасю... брате... памятай гріх... се мама, вмираючі...

Євдоха: Івасю, Івасю... я приїхала... не можу...

Іван: І чогож ви хочете тутки в святій вечері?...

Євдоха: Я... вже над гробом... Івасю... сину... прости!..

Іван: (мовчить)

Янів: (утирає слези) Іване, се твоя мати таки рідна, диви ся, сама приходить, не будь з каменя, — се гріх...

Євдоха: Я... не можу сконати... з гріхом на душі... я вже сподівалась... вчера... Іване... Бог тяжко... мене... покарав... дивись на мене... вже життя нема в мене... гризота... не дає спокою... жите затроїла... Івасю... я провинилась страшно.

Іван: (закриває очі) Боже мій, Боже — не опускай мене!

Євдоха: Я... від смерти Ксеньки... не мала хвилі... спокою... Бог мене... карає... Олену... я... змарнувала... далам... за п'яка... пропив все... і залив ся на... смерть... кара Божа... Олена... мені... простила... Оленю, ходи... о так... близько, близько... се легше для мене. (Олена клякає коло Євдохи і кладе голову на її коліна.)

Яків: Ой... Бог терпеливий, але й справедливий.

Олена: Татунцю, лишіть, я вже все їм простила — я давна Оленка, мамунцю — успокійтесь.

Іван: (втирає слези).

Євдоха: Івасю... чуєш сину?... Всі мені простили... а ти... не хочеш? я без твого слова... не можу... не можу сконати... мені страшно... Суд Божий... ах... я твоя мати...

Іван: (борє ся з собою)

Євдоха: Я вчинила тобі страшну кривду... я знаю... бачиш... я признаюсь... однак... прости мені, Іван... Днесь Христос народив ся... і мені прости... прости і ти мені... Івасю (плаче) Івасю... ходи... глянь на твою маму... скажи слівце!

Іван: (поступає крок до Євдохи.) Мамо... (до себе) щось за горло тисне. Боже, Боже допоможі...

Євдоха: Ох!... мене щось тисне... у грудях... (віддиhaє тяжко) вже... вже... зближаєсь... страшно... Боже — не опусти мене...

Іван: Мамо... я вам...

Євдоха: Івасю... кінчи... бо мені є зимно... вже все чорно в очах... щось дусить...

Іван: Най вам Бог простить все — і я вам з серця прощаю.

Євдоха: Сину мій!

Іван: (клякає коло Олени).

Євдоха: Боже... Боже... благослови їм, нагороди... а наді... мною... будь... ми... ло... сер... дним. (се говорить щораз тихше, тихше і на останньому слові, голову спускає, вмирає).

Всі: (плачуть і втирають слези).

Яків: Вже кінець — Бог милосердний не дав загинути грішній душі; вже тепер вона на суді...

Іван: Най їй Бог все забуде і простить стільки зла, стільки кривди...

Олена: Івасю забудь і ти — вже вони у Бога, не наша справа їх судити, се рідна мати була. Нехай Господь Бог буде для них милосердним.

Куртина спадає.

КОНЕЦЬ.